

Tarptautinės testų komisijos testų vertimo ir adaptavimo gairės

2010 m. variantas

© 2010, International Test Commission.

Cituojant nurodyti:

International Test Commission (2010). International Test Commission Guidelines for Translating and Adapting Tests. [<http://www.intestcom.org>]

Tarptautinės testų komisijos testų vertimo ir adaptavimo gairės

1992 m. Tarptautinės testų komisija (TTK) pradėjo projektą, skirtą testų ir psichologinių instrumentų vertimo ir adaptavimo gairėms parengti ir užtikrinti įverčių ekvivalentiškumą skirtingoms kalbinėms ir/ar kultūrinėms grupėms. Kelios organizacijos padėjo TTK rengti gaires: *European Association of Psychological Assessment, European Test Publishers Group, International Association for Cross-Cultural Psychology, International Association of Applied Psychology, International Association for the Evaluation of Educational Achievement, International Language Testing Association* ir *International Union of Psychological Science*. 12 narių komitetas iš šių organizacijų atstovų parengė 22 gaires, kurios vėliau buvo praktiškai patikrintos (žr. Hambleton, 2001; Hambleton, Merenda, & Spielberger, 2005; Hambleton, Yu, & Slater, 1999; Tanzer & Sim, 1999). Vėliau šios gairės buvo patvirtintos TTK ir platinamos nacionalinėms psichologų sąjungoms, testų leidėjams ir tyrėjams. Gairės sudaro keturios kategorijos:

Kontekstas

C.1 Kultūrinių skirtumų veiksnys turi būti kuo labiau minimizuotas, jeigu šie skirtumai yra nesvarbūs tyrimui arba jų nustatymas nėra tiesiogiai susijęs su pagrindiniu tyrimo tikslu

C.2 Turi būti įvertintas testo ar instrumento konstrukto tapatumas, kai testas naudojamas kitoms populiacijoms.

Testo kūrimas ir adaptacija

D.1 Testo kūrėjai/leidėjai turi užtikrinti, kad adaptavimo procesas pilnai atsižvelgtų į populiacijų, kurioms adaptuotas testas ar instrumentas bus taikomas, kalbinius ir kultūrinius skirtumus.

D.2 Testo kūrėjai/leidėjai turi įrodymais pagrįsti, kad instrukcijų, pavadinimų, užduočių formuluočių, o taip pat ir testo vadovo kalba yra kultūriškai ir kalbiškai tinkama toms populiacijoms, kurioms adaptuotas testas ar instrumentas bus taikomas.

D.3 Testo kūrėjai/leidėjai įrodymais turi pagrįsti, kad pasirinktos testavimo technikos, užduočių formatai, testavimo taisyklės ir procedūros yra įprastos visoms populiacijoms, kurioms testas bus skirtas.

D.4 Testo kūrėjai/leidėjai turi pateikti įrodymų (pagrįsti), kad užduočių turinys ir stimulinė medžiaga yra įprasti visoms numatomoms populiacijoms.

D.5 Testo kūrėjai/leidėjai turi atlikti ir lingvistinį, ir psichologinį sisteminių ekspertinių vertinimą, siekti gerinti adaptavimo procesą ir rinkti įrodymus apie visų testo kalbinių versijų ekvivalentiškumą.

D.6 Testo kūrėjai/leidėjai turi užtikrinti, kad pasirinktas duomenų rinkimo planas leis naudoti tinkamus statistinius metodus, kuriais būtų galima nustatyti skirtingų kalbinių testo ar instrumento versijų užduočių ekvivalentiškumą.

D.7 Testo kūrėjai/leidėjai turi taikyti tinkamus statistinius metodus (1) nustatant skirtingų testo ar instrumentų versijų ekvivalentiškumą ir (2) identifikuojant problemiškas testo ar instrumento dalis (ar aspektus), galinčias netikti vienai ar kelioms populiacijoms, kurioms testas bus skirtas.

D.8 Testo kūrėjai/leidėjai turi pateikti informaciją apie validumo patvirtinimą toms tikslinėms populiacijoms, kurioms adaptuotas testas ar instrumentas bus taikomas.

D.9 Testo kūrėjai/leidėjai turi pateikti statistinių įrodymų apie klausimų ar užduočių ekvivalentiškumą populiacijoms, kurioms testas yra skirtas.

D.10 Neekvivalentiškai skirtingų versijų klausimai ar užduotys, skirti kitokioms populiacijoms, neturėtų būti įtraukti į bendrą skalę ar naudojami lyginant šias populiacijas. Tačiau jie gali būti naudingi didinant gautų rezultatų turinio validumą kiekvienai populiacijai atskirai.

Administravimas

A.1 Testo kūrėjai ir pateikėjai turėtų numatyti galimas problemas ir imtis tinkamų veiksmų joms spręsti rengdami atitinkamą medžiagą ir nurodymus (instrukcijas)

A.2 Testuotojai turėtų atsižvelgti į įvairius veiksnius, atsiradusius dėl stimulinės medžiagos, administravimo procedūrų, atsakymų pobūdžio, ir mažinančius gautais rezultatais paremtų išvadų, validumą.

A.3 Tiriant tikslines grupes, reikia kuo labiau suvienodinti aplinkos veiksnius, turinčius įtakos testo ar instrumento administravimui.

A.4 Testo administravimo instrukcijos originalo ir vertimo kalbomis turi būti tokios, kad sumažintų nepageidaujamą pakeitimų poveikį.

A.5 Testo vadovas turi aiškiai nurodyti visus administravimo aspektus, kurie reikalauja kruopščios peržiūros naujame kultūriniame kontekste.

A.6 Testuotojas turi būti netrikdantis, o testuotojo – testuojamojo bendravimas turi būti minimalus. Būtina tiksliai vadovautis taisyklėmis, pateiktomis testo administravimo vadove.

Dokumentacija / Įverčių interpretacija

I.1 Kai testas ar instrumentas yra adaptuotas kitai populiacijai, turi būti nurodyti visi pakeitimai ir įrodymai apie šių pakeitimų ekvivalentiškumą.

I.2 Įverčių skirtumai, gauti testą administravus skirtingoms populiacijoms, negali būti interpretuojami tiesiogiai. Tyrėjai privalo šiuos skirtumus pagrįsti kitais empiriniais įrodymais.

I.3 Įverčių lyginimas tarp populiacijų galimas tik atsižvelgus į visus kintamuosius (kultūrinius ir aplinkos), turinčius įtakos skalės įverčiams.

I.4 Testo kūrėjai turi pateikti tikslią informaciją, koku būdu socialinis – kultūrinis ir ekologinis populiacijos kontekstas gali turėti įtakos testo atlikimui ir pasiūlyti procedūras, kuriose būtų atsižvelgta į šiuos efektus interpretuojant testo rezultatus.

Gaires ir jų įgyvendinimo pasiūlymus galima rasti šiuose šaltiniuose: Hambleton, Merenda & Spielberger (2005), Muniz & Hambleton (1997), van de Vijver and Hambleton (1996), ir van de Vijver & Tanzer (1997). Geriausias šaltinis citavimui yra Hambleton, Merenda & Spielberger (2005, 1 skyrius). Daugeliui psichologų, dirbančių testų vertimo ir adaptavimo srityje, šios gairės tapo nuorodomis, ir tikėtina, kad artimiausiu laiku jos bus visuotinai priimtose, nes yra plačiai paplitusios, o ir reikalavimai testų vertimui ir adaptavimui tapo griežtesni.

Praktikoje gali būti išskirti du pagrindiniai TTK gairių taikymo atvejai: (1) jau sukurtų testų ir instrumentų vertimas/adaptavimas ir (2) tarptautiniam naudojimui skirtų naujų testų ir

instrumentų kūrimas. Pirmuoju atveju tam tikra kalba sukurti testai ir instrumentai, naudojami nacionaliniame kontekste, yra pritaikomi naudoti kitomis kalbomis ir / ar nacionaliniuose kontekstuose.

Dažniausiai tokiais atvejais vertimo / adaptacijos proceso tikslas yra išleisti testą ar instrumentą, kurio psichometrinės charakteristikos būtų galima palyginti su originalaus testo charakteristikomis. Siekiant išvengti kultūrinio šališkumo net ir neverbaliniams testams reikia adaptuoti ne tik administravimo ar įverčių interpretavimo, bet ir grafinę testo medžiagą.

Dėl vis labiau pripažįstamo daugiakultūriškumo iškyla didesnis poreikis leisti testus ir instrumentus, naudojamus keliomis kalbomis viename nacionaliniame kontekste.

Antruoju atveju testai ar instrumentai kuriami iš anksto žinomu tikslu – atlikti tarptautinius lyginamuosius tyrimus. Jų privalumas yra tas, kad versijos skirtingomis kalbomis ir / ar skirtinguose nacionaliniuose kontekstuose kuriamos lygiagrečiai, t.y. nereikia patvirtinti jau nustatytų psichometrinių savybių. Čia sunkumai dažniausia kyla dėl proceso apimties: reikia sukurti daugybę versijų ir daug žmonių įtraukiama į šį procesą.

Literatūra

Hambleton, R. K. (2001). The next generation of the ITC test translation and adaptation guidelines. *European Journal of Psychological Assessment*, 17(3), 164-172.

Hambleton, R. K., Merenda, P., & Spielberger, C. (Eds.). (2005). *Adapting educational and psychological tests for cross-cultural assessment*. Hillsdale, NJ: Lawrence S. Erlbaum Publishers.

Hambleton, R. K., Yu, J., & Slater, S. C. (1999). Field-test of the ITC Guidelines for Adapting Psychological Tests. *European Journal of Psychological Assessment*, 15, 270-276.

Muniz, J., & Hambleton, R. K. (1997). Directions for the translation and adaptation of tests. *Papeles del Psicologo*, August, 63-70.

Tanzer, N. K., & Sim, C. O. E. (1999). Adapting instruments for use in multiple languages and cultures: A review of the ITC guidelines for test adaptations. *European Journal of Psychological Assessment*, 15, 258-269.

van de Vijver, F. J. R., & Hambleton, R. K. (1996). Translating tests: Some practical guidelines. *European Psychologist*, 1, 89-99.

van de Vijver, F. J. R., & Tanzer, N. K. (1997). Bias and equivalence in cross-cultural assessment: An overview. *European Review of Applied Psychology*, 47(4), 263-279.

Naujausia versija: 2010 m. sausio 17 d. (vertimas į lietuvių kalbą patvirtintas Lietuvos Psichologų Sąjungos posėdyje 2012 03 30)